

**The analysis of employment changes in the counties of East Azerbaijan;
shift-share approach**

Iraj Teymuri, Hadi Hakimi,

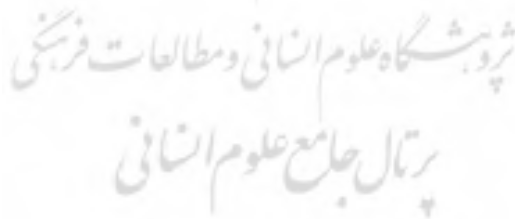
Assistant Professor in Gography and Urban Planning, University of Tabriz, Tabriz, Iran
iraj_teymuri@yahoo.com

Assistant Professor in Gography and Urban Planning, University of Tabriz, Tabriz, Iran
h.hakimi@tabrizu.ac.ir

Abstract

The cities always were the focal point for growth and development. Understanding and exploring the city's economy are necessary for all levels of planning. The shift-share is one of the main techniques for analyzing the regional economy. This technique has ability for exploreing the changes in employments either in national or local level in all economic activities. This article wants to investigate the employment changes during the 2006 til 2012. The data gathered form national statistic centre. The results showed that in the state level about 205865 people added to total employments in which the industry, finance and insurance and the real state were active sectors which absorbed 45, 35, 13 and 10 percent of all employees. During the study period, Tabriz, Maragheh, Marand and Ahar absorbd 77.3, 6.7, 5.3 and 4.7 percent of total employees. In the study period the industry sector among the counties except the Tabriz and Ahar had faced with stagnancy.

Key words: Employment, Economic activity, shift- share analysis, East Azerbaijan.

فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)

سال ششم، شماره دوم، (پیاپی ۲۱)، تابستان ۱۳۹۵

تاریخ وصول: ۹۴/۴/۳۱ تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۲/۱۷

صص: ۲۲ - ۱

تحلیل تغییرات اشتغال در شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی - رهیافت تغییر سهم و مکان

ایرج تیموری^۱، هادی حکیمی^{۲*}

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، ایران

۲- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، ایران

چکیده

در طول تاریخ، شهرها همواره محرک و بنیان رشد و توسعه اقتصاد ملی بوده‌اند. آگاهی از روش کار اقتصاد شهر در همه سطوح برنامه‌ریزی ضروری است. روش تغییر سهم و مکان^۱ یکی از روش‌های مهم تحلیل اقتصاد منطقه‌ای است که تغییرات اشتغال در سطح ملی را با توجه به روند کلی تغییرات اشتغال در سطح ملی و همچنین در بخش‌های مختلف اقتصادی نشان می‌دهد. پژوهش حاضر، تغییرات اشتغال را در بخش‌های مختلف اقتصادی در سطح شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی با بهره‌گیری از روش تغییر سهم و مکان در محدوده زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ بررسی و تحلیل می‌کند. داده‌های اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی از سالنامه آماری استان جمع‌آوری و سپس با روش تغییر سهم و مکان تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌ها نشان می‌دهند که در سطح استان، ۲۰۵۸۶۵ نفر به جمعیت شاغلان افزوده شده است. بر اساس نتایج بخش صنعت، فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی، بیمه و بنگاه‌داری املاک و مستغلات پویاترین بخش‌ها با رشد مثبت بوده‌اند و به ترتیب ۴۵، ۳۵، ۱۳ و ۱۰ درصد کل شاغلان را جذب کرده‌اند. همچنین بر اساس نتایج، شهرستان‌های تبریز، مراغه، مرند و اهر به ترتیب ۷۷/۳، ۶/۷، ۵/۳ و ۴/۷ درصد کل شاغلان را جذب کرده‌اند. در دوره یادشده، بخش صنعت بجز در شهرستان‌های تبریز و اهر رکود داشته و از جمعیت شاغلان آن کاسته شده است.

واژه‌های کلیدی: اشتغال، فعالیت اقتصادی، تغییر سهم و مکان، استان آذربایجان شرقی

¹ Shift- Share

طرح مسئله

در طول تاریخ، شهرها همواره محرک و بنیان رشد و توسعه اقتصاد ملی بوده‌اند و بدیهی است که اگر وظیفه خود را به‌خوبی انجام ندهند، اقتصاد ملی به‌کلی با مشکل مواجه خواهد شد (عسگری، ۱۳۸۳: ۱۳). آگاهی از ساختمان و روش کار اقتصاد شهر و منطقه برای برنامه‌ریزی‌های سطوح مختلف شهری، منطقه‌ای و کشوری ضروری است (فرویدی و محمدی، ۱۳۸۵: ۱۹۰). امروزه، با تأثیرپذیری بسیاری از جنبه‌های چشم‌انداز اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی از جهانی‌شدن، به‌مثابه نیروی پیشران (Jiang and Shen, 2013: 167)، فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهرها بسیار فشرده و متمرکز شده‌اند و شهرها به‌طور گسترده به شبکه جهانی اتصال یافته‌اند (Zhu et al., 2011: 221)؛ این امر، سبب ایجاد برخی شغل‌ها در شهرها و دگرگونی در بخش‌های تجاری شهرها شده است (سرور، ۱۳۸۷: ۲). امروزه، دولت‌ها در واکنش به تغییرات ساختاری در بطن جهانی، ملی، منطقه‌ای و محلی و سطوح اقتصادی و اجتماعی به بازآفرینی^۱ شهرها یا مناطق کلان‌شهری نیاز مبرم و پیوسته‌ای دارند (Bontje and Musterd, 2009: 843). شناخت وضعیت اقتصادی شهرها و مزیت نسبی آن‌ها، همچنین تحلیل تأثیر تصمیم‌های سیاسی فراملی بر اشتغال در سطح شهرها و مناطق، مسیر روشنی را پیش روی برنامه‌ریزان عرصه‌های مختلف و پژوهش برنامه‌های اقتصاد مقاومتی قرار می‌دهد. تغییر سهم و مکان^۲ جزو روش‌هایی است که به‌طور گسترده برای تحلیل اقتصاد منطقه‌ای استفاده می‌شود. این تحلیل، تغییرات اشتغال را در ارتباط با روند تغییرات کلی اشتغال در سطح ملی و همچنین روند تغییرات اشتغال را در بخش‌های مختلف اقتصادی بر اساس شرایط ملی و محلی نشان می‌دهد. این الگو برای تجزیه و تحلیل‌های مربوط به خرده‌فروشی، مهاجرت و رشد منطقه‌ای به کار می‌رود (Knudsen, 2000: 177). هدف مقاله حاضر، بررسی تغییرات اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی در سطح شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی است. با توجه به موجودی آمار و اطلاعات، سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ محدوده زمانی مطالعه انتخاب شدند. در پژوهش حاضر کوشش می‌شود تا بخش‌های اقتصادی متأثر همراه با تغییر مکانی و سهم اشتغال از یک بخش به سایر بخش‌ها نشان داده شود.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های متعددی در پیشینه پژوهش انجام شده‌اند، از جمله: حاجی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله A بررسی وضعیت شناسایی مزیت نسبی و تدوین برنامه‌های استراتژیک توسعه اشتغال با استفاده از مدل‌های تغییر سهم، ضریب مکانی و سوات (SWOT)، مطالعه موردی: شهرستان بیرجند^۳ نتیجه گرفتند که الگوی تغییر سهم و ضریب مکانی با تکیه بر مزین نسبی و قابلیت‌های صادراتی زیربخش‌های صنعت شامل معدن، تأمین آب، برق، گاز و ساختمان و خدمات به ویژه امور مالی و بیمه، آموزش، امور عمومی و دفاع در رشد اشتغال بیرجند نقش مؤثری دارند (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۳: ۵). همچنین حاتمی‌نژاد و حسینی (۱۳۹۲) در مقاله A تحلیل و پیش‌بینی اشتغال در شهر سبزوار، رهیافت تغییر سهم، اقتصاد پایه و نسبت مکانی^۴ به این نتیجه رسیدند که طی

^۱ Re ° Invent.

^۲ Shift- Share

محدوده زمانی پژوهش، نقش شهر سبزووار از بازرگانی به خدماتی تبدیل شده است (حاتمی‌نژاد و حسینی، ۱۳۹۲: ۹۹). فرهودی و محمدی (۱۳۸۵) نیز در مقاله A تحلیل و پیش‌بینی وضعیت اشتغال در شهر سبزووار با استفاده از الگوی تغییر سهم ضریب مکانی و ضریب جینی نشان دادند که بخش‌های صنعت، معدن و خدمات در سطح شهر در حال رشد هستند و به توسعه خوبی رسیده‌اند (فرهودی و محمدی، ۱۳۸۵: ۱۸۹). در پژوهش دیگری، مصری‌نژاد و ترکی (۱۳۸۲) در مقاله A تجزیه و تحلیل ساختار اشتغال در بخش‌های عمده اقتصادی مناطق شهری ایران طی دوره ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۳، رهیافت تغییر سهم Shift° Share Method و شاخص Location Quation ≡ به این نتیجه رسیدند که بخش‌های معدن، ساختمان، آب و برق و گاز، عمده‌فروشی، حمل‌ونقل و خدمات مالی از میان ده بخش عمده فعالیت شهرهای کشور اثر رقابتی مثبتی دارند و بنابراین انتظار می‌رود که در آینده، این بخش‌ها نقش بسیار مهمی در اشتغال شهرها داشته باشند (مصری‌نژاد و ترکی، ۱۳۸۲: ۱۰۹). فرناندز^۱ و مندز^۲ (۲۰۰۶) در مقاله A تحلیل شیفت شیر فضایی در مقابل پالایش فضایی، کاربردی در اشتغال اسپانیا، آثار فضایی را بر تکامل اشتغال منطقه‌ای بررسی کردند و از دو روش شیفت شیر فضایی و پالایش فضایی بهره گرفتند (Fernández and Menéndez, 2006). اوانز^۳ (۲۰۰۸) در مقاله A تحلیل فضایی تغییر سهم و مکان بخش هتل و اوقات فراغت در سواحل خلیج متعاقب طوفان کاترینا با بهره‌گیری از روش تغییر سهم و مکان، تغییرات اشتغال را در بخش هتل و اوقات فراغت پس از طوفان کاترینا بررسی کرد (Evanz, 2008: 1). اوتسوکا^۴ (۲۰۱۶) در مقاله A تقاضای انرژی مناطق در ژاپن: تحلیل تغییر سهم و مکان پویا، عوامل مؤثر بر تغییرات تقاضای انرژی در مناطق ژاپن را با استفاده از تحلیل شیفت شیر پویا نشان داد (Otsuka, 2016: 2). پژوهش حاضر ضمن استفاده از روش تغییر سهم و مکان برای نخستین بار در سطح استان، تغییر سهم و مکان اشتغال را در بخش‌های مختلف اقتصادی بررسی می‌کند.

پرسش‌های پژوهش

با توجه به مسائل مطرح‌شده در مقدمه، پرسش‌های پژوهش عبارتند از:

- ۱- از بین بخش‌های مختلف اقتصادی، کدام بخش‌ها بیشترین تأثیر منفی و مثبت را بر تغییر سهم و مکان اشتغال داشته‌اند؟
- ۲- وضعیت بخش‌های مختلف اقتصادی در سطح شهرستان‌های استان طی دوره مطالعه‌شده چگونه بوده است؟
- ۳- آیا فعالیت در بخش صنعت طی دوره زمانی مطالعه‌شده با رکود و رشد منفی روبه‌رو بوده است؟

¹ Fernandez

² Menendez

³ Evans

⁴ Otsuka

چارچوب نظری

پیر ژرژ، نقش شهر را با تکیه بر اهرم سیستم‌های اقتصادی و اجتماعی و حتی سیاسی حاکم بر شهرها ارزیابی و نقش شهرها را در مقیاس کشوری در پنج گروه مشخص رده‌بندی کرده است:

در کشورهای کم‌رشد که استقلال سیاسی بالمآل اقتصادی در عمل وجود ندارد، شهرها سکونتگاه بزرگ مالکان روستایی و مرکز روابط بازرگانی و بازارهای محلی است؛

در کشورهای ماورابحار، شهرهای سکونتگاه اروپاییان، مرکز تجمع امور اداری، بازرگانی و انبار جمع و توزیع کالاها هستند و شهر، جلوه‌گاه اقتصاد استعماری است که استخراج و صدور خام کالا را تسهیل می‌کند؛

در برخی از کشورهای با اقتصاد سرمایه داری، نقش اداری و بازرگانی شهرها موقعیتی ممتاز دارد و نقش صنعتی تابع آنهاست. شهرهای هلند الگوی مشخصی از این نوع کاربرد شهری هستند؛

در برخی از کشورهای سرمایه‌داری صنعتی مانند آلمان، حاکمیت با نقش صنعتی و سپس بازرگانی شهرهاست؛

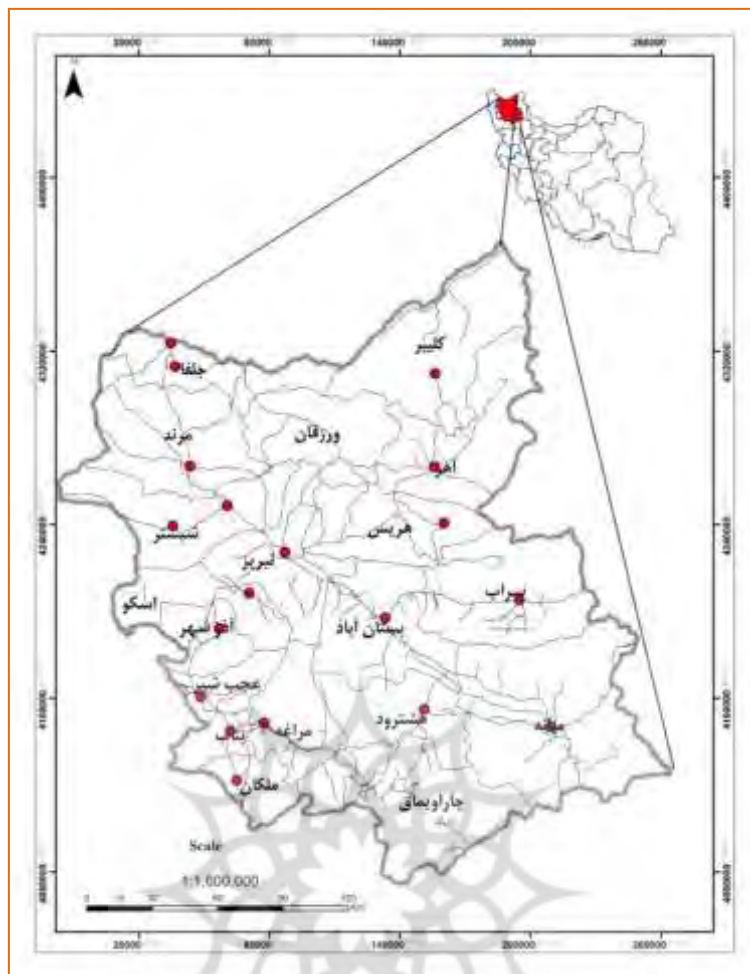
در کشورهای سوسیالیستی مانند اتحاد جماهیر شوروی سابق، شهرها با نقش صنعتی و عملکرد اداری شکل می‌گیرند و نقش بازرگانی شهر در بطن نقش اداری آن نهفته است.

با این توضیح، نقش شهرها متأثر از فضای جغرافیایی است که شهر در آن تکوین و توسعه یافته است. این فضا تنها محدود به فضای طبیعی نیست بلکه فضای سیاسی و اقتصادی را نیز در بر می‌گیرد و در همین فضای جغرافیایی، شهرها به شرایط آمرانه نقش‌ها تن می‌دهند (فرید، ۱۳۶۸: ۲۴۴-۲۴۳)، خدمات و وظایفی که بر عهده شهرها گذاشته می‌شوند تکامل و توسعه می‌یابند یا خدمتی نو جایگزین وظیفه پیشین شهر می‌شود (همان: ۲۴۶).

داده‌ها و روش پژوهش

محدوده و قلمرو پژوهش

استان آذربایجان با مساحت ۴۵۶۵۰ کیلومتر مربع و تقریباً ۴۵۶۵۰ هکتار در شمال غرب ایران و بین ۳۶.۴۵ و ۳۹.۲۶ عرض شمالی و ۴۵.۵ و ۴۸.۲۲ طول شرقی واقع شده است. تعداد شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۰ مشتمل بر ۲۰ شهرستان بود. طی این سال، استان دارای ۵۸ شهر و تبریز، مرکز استان، ۵۸ درصد جمعیت نقاط شهری استان و ۴۱ درصد کل جمعیت استان را به خود اختصاص داده بود. بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰، جمعیت استان برابر ۳۷۲۴۶۲۰ نفر و نسبت جنسی جمعیت استان طی این سال برابر با ۱۰۲ نفر بود. بررسی ساختار نسبی جمعیت استان نشان می‌دهد که سهم جمعیت گروه سنی صفر تا ۱۴ ساله برابر ۲۲/۲ درصد، ۱۵ تا ۶۴ ساله برابر ۷۰/۸ درصد و ۶۰ ساله و بیشتر برابر با ۷/۱ درصد بوده است. در سرشماری ۱۳۹۰، تعداد ۱۰۸۶۰۸۳ خانوار در استان وجود داشتند و از این تعداد، حدود ۷۶۷۳۱۹ خانوار در نقاط شهری و ۳۱۸۷۶۴ خانوار در نقاط روستایی ساکن بودند. بعد خانوار استان طی سال یادشده برابر با ۳/۴ نفر بود (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

شکل - ۱: موقعیت استان آذربایجان شرقی در کشور و تقسیمات سیاسی استان

منبع: سازمان جغرافیایی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

داده‌ها

داده‌های استفاده‌شده در پژوهش حاضر از سالنامه آماری استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ جمع‌آوری شدند. زمینه‌های فعالیت در فصل سوم (نیروی انسانی) سالنامه‌های آماری دوره ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ در نوزده بخش ارائه شده‌اند. با توجه به همگنی بخش‌های یادشده، آن‌ها در قالب ده زمینه مختلف اقتصادی طبقه‌بندی شدند و از تقسیم‌بندی متعارف بخش‌های مختلف اقتصادی در قالب سه بخش عمده کشاورزی، صنعت و خدمات پرهیز شد زیرا در تقسیم‌بندی کلی، تغییر سهم و مکان اشتغال به‌خوبی تجزیه و تحلیل نمی‌شود. بخش خدمات به چهار دسته عمده‌فروشی، خرده‌فروشی و تعمیر؛ هتل و رستوران‌داری؛ حمل‌ونقل، انبارداری و واسطه‌گری‌های مالی؛ بیمه و بنگاه‌داری املاک و مستغلات تقسیم می‌شود و خدمات دولتی شامل همه مشاغل دولتی است که دستمزد آن‌ها از منابع دولتی پرداخت می‌شود.

جدول (۲)، شاغلان بخش‌های مختلف اقتصادی را در سطح شهرستان‌های استان طی سال ۱۳۸۵ نشان می‌دهد.

جدول- ۲: شاغلان بخش‌های مختلف اقتصادی به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۸۵

شهرستان	کشاورزی	معادن	صنعت	ساخت‌ها	عمده‌فروشی-خرد	هتل و ر	حمل و نقل	واسطه‌گری‌های مالی و مستغلات	خدمات دولتی	سایر
مشهد	۷۸۹۶	۰	۱۱۳۱	۷۱۶۱	۵۹۱۱	۱۵	۸۰۷	۳۳۱	۱۱۶۱	۶۵۳
هریس	۱۰۶۸	۵	۵۵۳۱	۲۰۱۳	۱۱۵۱	۵۶	۸۳۰۱	۳۱۱	۸۷۷۱	۶۵۳
ورزقان	۸۷۰۶	۱۶۳	۵۵۹۶	۳۶۸۱	۳۳۱	۳۳	۶۵۳	۵۶	۶۰۳۱	۷۳۳
میانه	۷۵۶۶	۶۸	۰۱۱۳	۳۳۱۶	۳۰۳۵	۶۳۳	۰۵۶۳	۳۸۷	۵۳۳۵	۵۸۶۱
ملکان	۷۸۱۱	۳۶	۳۳۰۳	۱۳۱۵	۳۱۳۳	۷۸۱	۷۶۱۱	۰۷۳	۵۳۳۳	۱۶۱۱
مرند	۶۳۳۱	۳۸۱	۶۱۱۶۱	۰۶۵۶	۸۵۳۷	۲۸۳	۸۳۳۸	۲۱۱۱	۵۶۱۱۱	۷۵۷۱
مرغه	۷۱۶۱۱	۳۱۱	۱۶۳۳۱	۰۳۱۷	۵۰۰۷	۳۷۱	۲۱۶۳	۷۷۱۱	۳۸۱۶۱۱	۳۳۳۳
کلبر	۶۳۳۳۱	۶۳	۳۶۳۶	۸۷۳۶	۵۷۶	۷۱۱	۱۳۷	۳۳۱	۶۳۳۳	۱۳۱۱
عجبشیر	۷۱۶۶	۲۱	۵۶۶۵	۵۰۳۱	۳۳۳۱	۲۱۱	۳۳۳۱	۳۵۱	۷۳۳۳۱	۵۶۷
شیراز	۰۱۶۶۱	۵	۵۵۳۸	۷۸۱۳	۰۳۰۳	۱۵۱	۳۱۳۳	۵۱۳	۶۳۰۵	۱۱۶
سراب	۳۵۳۶۱	۵	۳۸۳۳	۳۱۳۳	۳۳۳۳	۸۱۱	۵۶۶۱	۶۵۳	۳۵۵۶	۲۱۳۱
خداآفرین	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
چارواپماق	۶۳۳۸	۰	۱۶۱۱	۷۳۳	۱۶۱	۱۱	۶۳۳	۸۳	۳۰۶	۶۶۱
جلفا	۲۷۸۱	۳	۱۳۳۱	۸۵۶۱	۷۳۳۱	۶۶۱	۵۱۵۱	۲۰۵	۳۳۳۳	۳۳۳۱
تبریز	۵۳۶۵۱	۵۷۳	۳۶۵۳۱	۱۱۷۰۶	۰۵۰۷۸	۶۳۷۳	۵۳۶۳۳	۸۰۱۶۱	۳۶۳۳۶	۳۵۳۳۳
بناب	۱۸۱۱۱	۳۳	۸۷۵۶	۶۳۳۳	۵۷۵۵	۳۷۳	۸۶۳۳	۰۳۳	۷۶۳۵	۶۰۶۳
بستان آباد	۱۱۱۱۱	۷۱	۸۱۱۷	۵۰۶۳	۳۰۳۳	۸۳۱	۵۶۵۳	۳۱۱	۵۵۶۱	۵۶۶
اهر	۱۲۶۹۱	۵۵۳	۳۰۶۶	۱۸۷۶	۶۰۸۳	۲۷۸	۵۷۳۳	۱۳۳	۵۵۳۶	۸۶۶۱
اسکو	۵۱۶۸	۸۱	۶۳۳۰۱	۱۰۰۲	۳۱۷۸	۵۳۱	۳۱۳۳	۵۷۵	۲۱۶۳	۲۰۶۱
آذرشهر	۵۵۶۸	۵۶	۳۳۳۰۱	۰۳۵۳	۲۵۶۳	۲۶۱	۵۷۳۳	۵۷۵	۶۳۳۳	۳۶۶۱

منبع: مرکز آمار ایران

جدول (۳)، شاغلان بخش‌های مختلف اقتصادی استان آذربایجان شرقی را در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد.

جدول- ۳: شاغلان بخش‌های مختلف اقتصادی در سال ۱۳۹۰

شهرستان	کشاورزی	معادن	تولید صنعتی	ساخت‌مان	عمله فروشی . خرده	حمل و نقل انبارداری	هتل و رستوران داری	فعالیت‌های مالی	خدمات دولتی	سایر
مشهد	۳۸۷۸	۶۶۱	۳۸۱۱	۲۰۰۳	۶۵۱۱	۰۰۷	۳۸	۱۸۱	۵۵۵۱	۸۷۸
هریس	۸۰۳۷	۱۱	۱۰۹۱۱	۸۸۸۱	۸۳۵۱	۵۳۶	۸۸	۱۷	۵۰۲۸	۳۵۶۱
ورزقان	۱۳۳۷	۳۳۱	۴۶۵۸	۱۵۰۱	۶۱۳	۱۳۳	۶۳	۳۶	۸۳۸۱	۸۳۵
میانه	۰۹۶۱	۱۱۱	۵۲۷۸	۶۶۰۷	۱۱۴۳	۷۸۶۳	۳۷۸	۶۳۵	۱۳۵۶	۱۶۱۵
ملکان	۸۷۸۱	۳	۶۱۷۸	۸۸۶۳	۰۸۱۳	۱۷۱۲	۵۰۱	۳۷۸	۳۶۸۳	۸۳۵۱
مرند	۶۱۰۲	۱۳۸	۳۵۳۳۱	۸۸۱۷	۰۸۶۷	۳۵۸۸	۳۵۵	۷۱۶	۵۳۵۱۱	۸۳۵۱
مراغه	۸۷۰۲	۵۵۱	۲۰۱۰۱	۵۸۱۰۱	۰۳۸۸	۰۶۸۳	۸۶۳	۱۳۷	۸۱۱۵۱	۷۳۴۳
کلیبر	۳۷۶۶	۶	۳۳۸۱	۶۱۰۲	۱۱۶	۶۳۳	۳۵	۶۰۱	۵۵۱۱	۱۷۵۱
عجبشیر	۷۶۶۸	۶۱	۱۰۷۸	۰۸۸۱	۸۷۶۱	۵۷۸۱	۵۸	۳۶۱	۳۰۸۸	۱۸۷
شهبستر	۱۳۴۵۱	۶۶	۵۳۸۶	۰۴۵۳	۷۰۱۳	۳۸۸۸	۷۶۱	۱۴۳	۶۱۸۳	۱۳۸۸
سراب	۷۳۲۱۱	۱۸۱	۸۸۸۳	۱۷۱۳	۸۸۸۳	۳۳۳۸	۳۸۸	۶۷۸	۱۷۸۶	۱۳۶۱
خداآفرین	۶۶۶۶	۷	۶۸۳	۱۷۳۱	۱۷۸	۶۸۸	۱۶	۳۳	۶۸۸۱	۵۶۶
چارواپاق	۵۶۳۷	۵	۸۷۳	۶۶۶	۰۳۸۸	۱۰۶	۰۱	۳۳	۱۶	۸۰۲
جلفا	۰۷۸۳	۲۱	۷۳۲۱	۷۲۰۲	۱۵۸۱	۱۳۸۱	۵۶۱	۳۷۸	۷۸۷۳	۵۵۶
تبریز	۶۶۶۶۱	۶۰۳۱	۶۸۶۷۸۱	۰۱۱۳۵	۳۰۱۱۸	۸۶۱۰۳	۸۸۳۵	۷۸۰۱	۸۶۱۵۰۱	۱۱۶۳۳
بناب	۱۱۶۱۱	۳۰	۷۳۸۶	۱۳۶۳	۵۵۳۵	۶۶۶۳	۳۳۵	۱۶۵	۰۷۸۶	۰۱۶۶
بستان‌آباد	۷۰۸۱۱	۵۳	۱۶۵۸	۸۷۵۸	۳۶۰۲	۶۳۸۸	۸۳۱	۶۵۱	۳۸۸۱	۱۳۰۱
اهر	۵۶۰۰	۷۶۳	۸۵۸۷	۸۸۸۶	۷۳۳۳	۱۳۸۸	۷۸۸	۶۵۴	۰۱۶۶	۲۰۷۸
اسکو	۷۸۰۴	۱۷	۷۳۰۶	۷۵۵۱	۶۸۸۳	۷۵۳۳	۶۱۶	۱۱۵	۶۱۶۳	۰۶۸۱
آذ شهر	۷۸۸۲	۳۷۸	۹۳۰	۳۳۸۸	۱۸۵۳	۵۲۷۸	۲۰۲	۱۶۸۸	۳۸۴۳	۱۳۶۱

منبع: مرکز آمار ایران

روش‌ها

برای محاسبه تغییر سهم و مکان لازم است سهم ملی و منطقه‌ای رشد یا افول، تغییر مکان تناسبی و تغییر مکان افتراقی اشتغال محاسبه شوند. رابطه کلی آن به این شکل نوشته می‌شود:

$$TS = NS + IM + RS$$

NS ، سهم ملی رشد یا افول عبارت است از:

$$NS = E_{ir}^{t-1} * \left(1 - \frac{E_{ir}^T}{E_{ir}^{t-1}} \right)$$

E_{ir}^T اشتغال در سال و در بخش و منطقه مدنظر است.

IM ، تغییر مکان تناسبی، از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$IM = E_{ir}^{t-1} * \left(\frac{E_{ir}^T}{E_{ir}^{t-1}} - \frac{E^T}{E^{t-1}} \right)$$

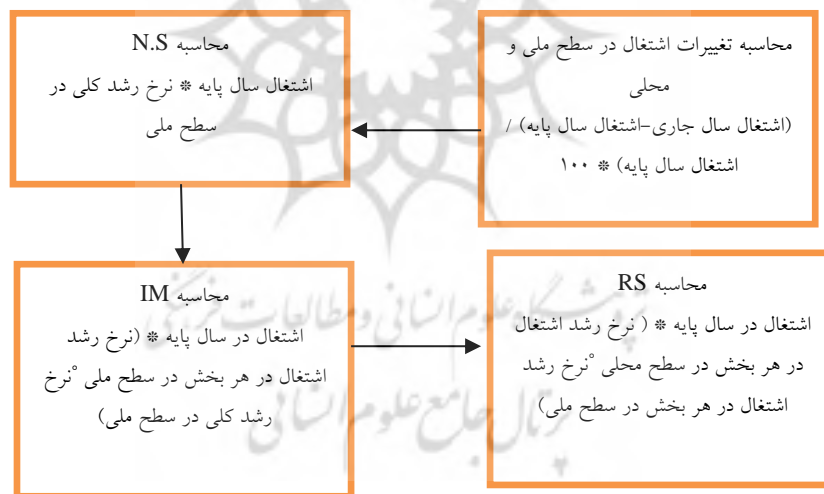
E_{ir}^T اشتغال در سال و در بخش و منطقه مدنظر و E^T نرخ رشد اشتغال در سطح ملی است.

RS ، تغییر مکان افتراقی از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$IM = E_{ir}^{t-1} * \left(\frac{E_{ir}^T}{E_{ir}^{t-1}} - \frac{E_i^T}{E_i^{t-1}} \right)$$

E_{ir}^T اشتغال در سال مدنظر و در بخش و منطقه مدنظر و E_i^T نرخ رشد اشتغال در همان بخش در سطح ملی است

(فیلد و مک‌گروور، ۱۳۷۶: ۱۳۹).

شکل - ۲: نمودار روش تجزیه و تحلیل

یافته‌های پژوهش

جدول (۴)، یافته‌های تحلیل تغییرات اشتغال در سطح استان و کشور و ضریب مکانی (رفیعی، ۱۳۷۱: ۲۵) هر بخش را به‌طور جداگانه در سطح استان نشان می‌دهد.

جدول- ۴: تغییرات اشتغال در سطح ملی و استانی طی دوره ۱۳۸۵ تا ۹۰

فعالیت	کشور					آذربایجان شرقی					درصد اشتغال ۱۳۸۵	درصد اشتغال ۱۳۹۰		
	۹۰	۸۵	تغییر در اشتغال	درصد تغییرات	نرخ رشد	۸۵	۹۰	تغییر در اشتغال	درصد تغییرات	نرخ رشد			LQ۸۵	LQ۹۰
کشاورزی	۳۹۰۲۰۰۰	۳۸۸۷۰۰۰	۲۱۵۰۰۰	۵/۷۳	۷۵/۰	۲۳۱۸۱	۲۴۱۳۱	۸۷۷۳	۲۰/۲	۰/۲	۱/۳	۱/۱	۲۳	۲۱
استخراج معدن	۱۸۵۰۰۰	۱۵۲۰۰۰	۳۳۰۰۰	۱۷/۱	۱۸۱/۰	۵۶۹۱	۵۶۸۱	۱۰۰۷۱	۱/۹	۵/۲	۰/۳	۰/۴	۰	۰
تولید صنعتی	۳۰۳۳۰۰۰	۳۴۸۵۰۰۰	-۴۲۰۰۰	-۱۳/۲۶	-۲۴۱/۰	۸۱۷۳۱	۸۵۰۳۸	۱۱۸۸۷	۳۶/۵	۵/۰	۷/۰	۳/۱	۳۱	۲۸
ساختمان	۲۴۸۳۰۰۰	۲۶۳۱۰۰۰	-۷۵۰۰	-۱۰/۹	۶۰/۰	۳۸۱۳۱	۴۱۱۱۱	۳۶۳۷	۷۸/۶	-۰/۳	۱	۹/۰	۳۱	۱۱
عمدقروشی و خردفروشی	۲۵۲۲۰۰۰	۲۸۲۷۰۰۰	-۳۰۵۰۰	-۷/۰	-۸۰/۰	۷۸۲۸۱	۸۱۸۶۱	۶۰۹۸	۶۷/۵	۶/۰	۱	۹/۰	۳۱	۱۱
حمل و نقل و انبارداری	۱۷۱۱۰۰۰	۱۹۴۲۰۰۰	-۲۲۰۰۰	-۷۸/۱۱	۱۱/۰	۱۷۸۷	۲۰۰۳۷	۱۸۶۵۸	۶۷/۲۰۹	۳/۶	۱/۰	۹/۰	۱	۸
هتل و رستوران‌داری	۲۱۳۰۰۰	۱۹۲۰۰۰	۲۱۰۰۰	۳۶/۱	۶۰/۰	۰۰۱۶۷	۵۵۳۶	۵۳۸۸	۰۳/۶۷	-۰/۳	۲/۶	۷/۰	۹	۱
فعالیت‌های مالی و بیمه و املاک و مستغلات	۴۲۴۰۰۰	۷۴۴۰۰۰	۲۹۸	۶۲/۰۴	۳/۰	۷۸۳۳۱	۳۳۵۱۱	۳۵۷۸	۱۸۸	-۰/۳	۸/۰	۸/۰	۲	۱
خدمات دولتی	۴۸۰۱۰۰۰	۴۳۵۸۰۰۰	۴۴۳۰۰	۸/۱	۱۰/۰	۲۰۲۳۱	۲۰۲۵۰	۶۷۹۱	۷۳/۱	۱۰/۰	۹/۰	۷/۰	۲۰	۷۱
سایر و اظهار نشده	۱۳۳۱۰۰۰	۴۸۷۰۰۰	۷۴۸۰۰	۷۸/۳۷	۳۵/۱	۴۷۳	۸۱۶۳۸	۷۵۶۵۱	۳/۳۵	۵/۳	۲	۱/۱	۵	۷
جمع	۲۰۵۰۰۰۰۰	۲۰۵۶۳۰۰۰	۲۴۰۰۰	۱/۰	۱۱۰/۰	۱۸۷۸۱	۱۸۸۱۱	۶۶۳۳۶	۵/۹	۶/۰	۱	۱	۱۰۰	۱۰۰

بر اساس داده‌های جدول (۴)، درصد تغییرات اشتغال در بخش صنعت، ساختمان، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، حمل‌ونقل و انبارداری و فعالیت‌های مالی، بیمه املاک و مستغلات منفی بوده است. به‌طوری‌که طی ۵ سال مطالعه‌شده، نرخ رشد بخش صنعت منفی ۰/۱۳، بخش ساختمان منفی ۰/۰۶، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی منفی ۰/۱، حمل‌ونقل و انبارداری منفی ۰/۱۱ و فعالیت‌های مالی، بیمه املاک و مستغلات و بنگاه داری منفی ۰/۴ بوده است. در سال ۱۳۸۵، بخش کشاورزی استان با داشتن ۲۳ درصد کل جمعیت شاغلان استان، مهم‌ترین بخش اقتصادی استان و ضریب LQ این بخش در سال یادشده برابر با ۱/۳ بوده است؛ این نشان می‌دهد که بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۸۵ جزو بخش‌های پایه‌ای و ارزآور بوده است. در سال ۱۳۸۵، فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی، بیمه املاک و مستغلات، دومین بخش مهم اقتصادی استان بوده‌اند و ۲۰ درصد شاغلان استان در این بخش فعالیت داشته‌اند؛ ضریب LQ این بخش، ۵/۶ بوده است. در سال ۱۳۸۵، ۱۴ درصد شاغلان در بخش صنعت مشغول بوده‌اند؛ ضریب LQ این بخش ۰/۸ و نشان‌دهنده غیرپایه‌ای بودن بخش یادشده در سال ۱۳۸۵ است. بخش ساختمان، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی نیز هر کدام ۱۳ درصد شاغلان را داشتند و ضریب LQ این دو بخش برابر ۱ و نشان‌دهنده خوداتکایی آن‌ها و محسوب‌نشدن آن‌ها جزو بخش‌های پایه‌ای است. در سال ۱۳۸۵، ۹ درصد فعالان در بخش هتل و رستوران‌داری مشغول بوده‌اند و این بخش با ضریب ۹/۲ جزو بخش‌های پایه‌ای و ارزآور استان بوده است. آمارهای مربوط به سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهند که بیشترین نرخ رشد و تغییرات به‌ترتیب در بخش‌های حمل‌ونقل و انبارداری با ۹/۰۳، استخراج معدن با ۰/۹۳ و بخش صنعت با ۰/۵۹ درصد رخ داده است. این آمار نشان می‌دهد که طی ۵ سال مطالعه‌شده، استان سعی داشته است از بخش کشاورزی و گردشگری به بخش صنعت، معدن و حمل‌ونقل چرخش داشته باشد. حدود ۲ درصد جمعیت شاغل بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۵ کم شده است و ۲۱ درصد جمعیت استان طی این سال در بخش کشاورزی شاغل بوده‌اند؛ ضریب LQ این بخش، ۱/۱ است و نشان می‌دهد طی ۵ سال مطالعه‌شده، از اهمیت بخش کشاورزی در ارزآوری برای استان کاسته شده است. در این سال، بخش صنعت ۲۱ درصد شاغلان را به خود اختصاص داده و ضریب LQ آن برابر ۱/۴ بوده و بخش یادشده جزو بخش‌های پایه‌ای و ارزآور استان بوده است. هر کدام از بخش‌های ساختمان و عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، ۱۱ درصد شاغلان را به خود اختصاص داده‌اند و در این سال ضریب LQ آن‌ها برابر با ۰/۹ بوده است که نشان می‌دهد این بخش‌ها در سال ۹۰ جزو بخش‌های واردکننده بوده‌اند. جمعیت شاغل در بخش هتل و رستوران‌داری استان نیز به ۱ درصد کاهش یافته است. اگرچه طی سال ۱۳۹۰، جمعیت شاغل در بخش حمل‌ونقل و انبارداری به ۷ درصد رسیده است؛ ضریب LQ این بخش نشان می‌دهد که بخش یادشده جزو بخش‌های پایه‌ای اقتصاد استان نیست.

جدول- ۵: یافته‌های مربوط به محاسبات NS (رشد یا افول ملی منطقه‌ای) در سطح شهرستان‌های استان

شهرستان	کشاورزی	معادن	صنعت	ساخت‌های	عمده فروشی-خرده	هتل و ر	حمل و نقل	واسطه‌گری های مالی و مستغلات	خدمات دولتی	سایر
هشترود	۸۱/۱	۰	۷۵/۱	۱/۳	۳۳/۱	۶۰/۰	۶۹/۰	۸۱/۰	۳۱/۳	۳۹/۰
هریس	۹/۵	۰/۰	۲۰/۲	۸/۸	۷/۱	۸/۰	۵۸/۱	۳۱/۰	۶۲/۸	۲۳/۰
ورزقان	۱۰/۴	۰/۵	۳۳/۷	۵/۱	۶۳/۰	۳۰/۰	۲۳/۰	۷۸/۰	۷۳/۱	۳/۰
میانه	۲/۳	۰/۰	۶/۳	۶/۱	۷۳/۶	۳۵/۰	۷۵/۵	۱	۲/۱	۱۲/۳
ملکان	۱۴/۳	۰/۰	۵۷/۳	۱/۶	۷/۳	۱۲/۰	۳۲/۸	۵۳/۰	۶/۳	۳۳/۱
مرند	۲۰/۲	۸/۰	۶/۲	۷/۸	۱/۰	۶۵/۰	۷۳/۷	۳/۱	۵/۳	۳/۳
مراغه	۲۰/۳	۳/۰	۳/۰	۸/۶	۳۲/۶	۱۲/۰	۱/۵	۵/۱	۳/۶	۳/۳
کلبر	۱۰	۵۵/۰	۱/۷	۶/۸	۸۲/۰	۳/۰	۶۰/۱	۵/۰	۶/۳	۵۳/۱
عجبشیر	۳۷	۳۱/۰	۵/۸	۶۵/۱	۷۰/۸	۳/۰	۶۳/۱	۳/۰	۸/۳	۸/۱
شهبستر	۶/۶	۷۰/۰	۶/۷	۷/۳	۷/۳	۳/۰	۶۰/۳	۶۳/۰	۳/۰	۱/۱
سراب	۳۳۳	۶۰/۰	۸/۵	۳/۵	۷/۳	۸/۰	۸۳/۱	۳۵/۰	۶/۷	۸/۱
خداآفرین	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
چاراویماق	۸۷/۸	۰	۲۳/۱	۱۵/۰	۱۳/۰	۵۲/۰	۳۳/۰	۵۰/۰	۷/۰	۱۳/۰
جلفا	۳/۳	۳۰/۰	۷/۲	۶۳/۱	۸۰/۲	۲/۰	۷/۱	۶/۰	۱/۵	۵/۱
تبریز	۸۷/۱	۸۵/۰	۳/۰	۶/۸	۶۳/۶	۷/۵	۵۳/۵	۳/۱	۶/۱	۳/۰
بناب	۱۳/۵	۰/۴	۶/۸	۷/۵	۸/۶	۸۵/۰	۵/۳	۶۷/۰	۵/۶	۱/۳
بستان آباد	۳۳۳	۰/۲	۹/۶	۳۳/۳	۷/۸	۸/۰	۰	۵۲/۰	۳/۸	۷/۰
اهر	۱۵/۵	۰/۵	۲/۸	۱/۷	۶/۵	۳۳/۰	۷/۱	۱۵/۰	۸/۸	۲/۷
اسکو	۹/۵	۰/۲	۲/۱	۲/۴	۳/۳	۸/۰	۶/۸	۹/۰	۵/۵	۸/۱
آذرشهر	۹/۱۸	۰/۳	۱۲/۲	۴/۲	۴/۷	۹/۰	۳/۲	۹/۰	۴/۰	۱۷/۱

منبع: نگارندگان

جدول- ۶: یافته‌های مربوط به محاسبات *IM* (تغییر مکان تناسبی) در سطح شهرستان‌های استان

شهرستان	کشاورزی	معدن	صنعت	ساختمان	عمده‌فروشی-خرده	هتل و ر	حمل‌ونقل	واسطه‌گری‌های مالی و مستغلات	خدمات دولتی	سایر
هشترود	۵۵۵	۰	۶۸۱-	۰۶۱-	۶۸۱-	۵	۸۶-	۶۵-	۱۶۸	۸۶۶
هریس	۲۵۳	۲	۵۳۲۸-	۰۶۱-	۸۶۱-	۸	۰۲۱-	۰۵-	۷۷۱	۳۳۵
ورزقان	۸۶۳	۶۵	۶۸۶-	۸۷-	۶۸۲-	۳	۱۳-	۶۸-	۰۳۱	۸۱۵
میانه	۳۲۵۱	۶۱	۳۵۵-	۶۵۵-	۵۷۵-	۷۳	۱۸۵-	۰۳۴-	۸۸۶	۶۰۳
ملکان	۳۸۶	۵	۶۸۵-	۵۱۴-	۷۳۳-	۶۱	۱۵۲-	۵۵۱-	۸۸۸	۱۲۷۱
مرند	۲۶۶	۸۸	۷۳۵۲-	۱۰۳-	۵۱۶-	۱۵	۶۸۷-	۵۵۳-	۳۱۱۱	۶۳۸۳
مراغه	۲۵۲۱	۸۸	۰۸۷۱-	۷۶۳-	۶۲۷-	۰۸	۸۷۳-	۳۲۵-	۳۱۶۱	۸۵۱۵
کلیبر	۰۶۸	۰۱	۱۰۶-	۱۶۸-	۳۸-	۸۱	۶۶-	۳۵-	۸۸۸	۶۸۸۱
عجبشیر	۵۶۸	۲	۵۶۸-	۰۷-	۱۷۱-	۲۱	۲۳۱-	۸۰۱-	۰۲۸۲	۳۸۸۱
شهبستر	۶۳۶	۲	۸۶۶-	۳۶۱-	۸۶۳-	۸۸	۰۶۸۲-	۶۱۱-	۳۰۵	۷۰۳۱
سراب	۱۱۱۱	۱	۶۸۶-	۱۸۶-	۶۳۳-	۳۱	۶۸۲-	۶۷۱-	۳۵۶	۶۰۰۱
خداآفرین	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
چاراویماق	۴۲۳	۰	۶۵۱-	۶۲-	۷۲-	۲	۸۲-	۶۱-	۰۶	۸۰۳
جلقا	۶۵۱	۱	۸۸۸-	۸۸۱-	۸۷۱-	۷۱	۸۸۱-	۳۰۲-	۶۸۳	۵۰۱۸
تبریز	۸۶۷	۰۳۱	۱۱۷۱-	۸۸۸۳-	۵۳۳۷-	۱۸۵	۶۶۰۵-	۶۵۵۶-	۱۸۸۶	۶۵۷۵۸
بناب	۳۳۶	۸	۸۸۷-	۶۵۲-	۳۰۲-	۶۵	۳۸۳-	۳۶۲-	۶۳۵	۳۷۶۸
بستان‌آباد	۳۸۵	۴	۱۷۰۱-	۱۸۸-	۰۶۲-	۶۱	۱۱۳-	۸۷-	۵۶۱	۶۶۰۱
اهر	۲۸۰	۷۶	۳۰۷-	۸۱۴-	۶۰۵-	۰۸	۸۸۲-	۶۸۱-	۳۶۶	۶۶۳۸
اسکو	۴۵۲	۴	۳۳۸۲-	۸۲۱-	۳۰۳-	۶۱	۸۵۲-	۶۸۲-	۰۴۳	۳۸۲۱
آذرشهر	۴۳۸	۶	۱۳۸۵-	۰۱۱۵-	۷۸۳-	۸۱	۱۱۳-	۳۸۸-	۸۸۸	۲۲۸۸

منبع: نگارندگان

جدول ۷: یافته‌های مربوط به محاسبات RS (تغییر مکان افتراقی) در سطح شهرستان‌های استان

شهر	کشورزی	معادن	تولید صنعتی	ساخت‌وساز	عمده‌فروشی - خرده	حمل و نقل انبارداری	هتل و رستوران داری	فعالیت‌های مالی	خدمات دولتی	سایر	جمع
آذر شهر	-۲۱۹	۳۵۲	۱۰۳۸	۳۵	۱۹۶	۹۷۲	-۱۲	۱۲۰	۶۵	-۱۷۰	۲۱۲۴
اسکو	-۵۷۲	۴۹	۱۶۱	۶۵۷	۷۸۶	۳۳۴	۰	۳۳۷	۲۷۹	-۸۷۸	۴۰۴
اهر	۱۸۷۹	-۸۳	۳۱۱۶	۱۳۱	۶۳۸	۶۳۸	۶۳	۱۳۳	-۷۹۱	۳۴۲۱	۶۸۵
بستان آباد	۳۳۲	۲۲	۴۷۳	۷۹۱	۳۵	۴۰۳	-۱۰	۰۰۷	۱۸	-۵۸۳	۱۱۵۱
بناب	-۳۰۷	-۱۲	۵۵۰	-۴۳	۷۸۳	۸۰۷	-۶۲	۸۱۱۸	۵۶	-۳۷۳	۸۱۶
تبریز	۳۴۰۹	۶۹۶	۶۱۸۱۱۱	-۳۰۵	۳۰۴۱	-۸۶۰۱۰	-۱۰۰۱	۴۶۶۹	۳۳۵	-۷۸۷۴	۸۷۳۸۱
جلفا	۶۳۷	۷	۶۳۱	۱۹۱	۷۰۱	۵۱۱	۸	۲۶۰۱	۳۶۱	-۶۱۵۲	۸۶۱
چاراویماق	-۴۳۲	۰	-۸۳۵	-۳۰۱	۸۶	-۵۱۱	-۷	۸۵۵	-۸۷	-۶۶۳	-۰۰۱۱
خداآفرین	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سراب	-۳۳۰	۲۰	-۷۶	۵۵۷	۶۶۸	-۴۵	-۰۸	۱۵۵۳	۵۰۱	-۶۱۱	۷۵۸۸
شبه‌سبز	۷۷۵	۳	-۱۸۰	۳۳۸۱	۳۶۳	-۱۳۸	۱	۳۸۸۱	-۱۰۷۸	-۶۷۳۱	۳۳۵۳
عجبشیر	-۳۷۰	-۳۱	-۳۶۳	۵۱۷	۲	۳۳۵	-۷۸	۳۱۱۱	-۸۱۱۰۱	-۸۱۰۱	۱۶۶۶
کلبر	-۶۶۶	۸۸	۶۶۷	۶۳۶۱	۸۱	۰۰۳۱	۶	۰۱۱۱	۱۵۵	-۳۰۳۱	۴۱۱
مراغه	۳۱۲۳	۱۵	-۸۸۶۱	۷۲۳۱	۳۱۰۱	۳۱۱۱	-۲۰	۸۵۰۷	۶۶۱	-۶۵۳۳	۳۶۶۶
مرند	۱۰۳۰	۲	۶۳۹۱	۳۷۱	۱۶۸	-۱۳۳	-۵۵	۴۷۷۳	۱۵۳	-۰۵۱۱	۱۶۵۶
ملکان	-۳۹۷۰	۴۳	۷۱۸	-۷۸۷	-۵۳۳	-۸۵	-۸۳	۴۸۰۱	-۸۸۲	-۶۱۸	-۱۱۶۳
میانه	-۲۵۵۸	-۵۷	-۲۰۶۰	-۱۶۶	۳۶۶۱	-۷۸۸	-۶۶	۸۰۲۶	-۵۳۸۱	-۸۵۵۲	-۱۶۳۱
ورزقان	-۳۷۹	-۶۶	-۱۳۳۱	-۲۸۸	۱۳	۶۸	-۸	۶۸۳	۵۶	-۶۶۶	-۱۳۳
هریس	-۱۸۹۰	-۳	-۸۸۱	۱۴۱	۱۱۱	-۵۷۰	-۷	۳۱۱۱	-۸۳۳	-۶۷۲	-۱۵۰۱
هشترود	-۵۷	۰	۱۷۱	۵۷۱	۷۸۱	۱۶	-۶	۵۷۸۱	-۳۶۶	-۷۶۶	۱۶۸

منبع: نگارندگان

جدول- ۸: یافته‌های مربوط به تغییر سهم و مکان اشتغال (TS) در سطح شهرستان‌های استان

شهر	کشاورزی	معدن	تولید صنعتی	ساختمان	عمده‌فروشی - خرده	حمل‌ونقل اتیاراداری	هتل و رستوران داری	فعالیت‌های مالی	خدمات دولتی	سایر	جمع
آذرشهر	۲۲۷	۳۵	۳۱۴	۱۷۱	۹۵	۱۰۰۰	۲۰۳	۳۱۱	۸۳۶	۷۸۳	۶۳۶۱
اسکو	-	۳	۱۹۱۱	۵۳	۶۳۸	۳۳۵	۲۵	۲۴۱	۳۰۸	۷۸۸	۷۳۴۳
اهر	۳۳۳	۶۱	۳۳۱	۷۹	۷۵۲	۸۶	۶۰۳	۶۴۳	۵۵۳	۵۵۱	۴۰۸۶
بستان‌آباد	۹۸	۶۶	۵۵۰	۷۱	۰	۳۸۳	۸۱۳	۳۱۸	۷۶۱	۳۳۳	۵۱۳۱
بناب	۳۵۰	۵	۶۱۳	۸۶۲	۰	۳۷۷	۷۶۳	۵۳۹	۱۱۱	۳۰۳	۵۳۳۸
تبریز	۱۳۴۴	۲۰۷	۵۷۳۵۱۱	۱۰۸۶	۸۳۶	۰۶۳۱	۳۵۰۶	۳۱۳۸۸	۶۶۶۲۱	۵۷۱۱۱	۶۶۶۶۵۱
خلقا	۷۶۶	۷	۳۶	۱۸	۸۱	۳۵۱	۳۶۱	۷۸۷	۵۶۵	۳۳۳	۸۰۰۸
چاراویماق	-	۰	۳۰۸	۶۲۱	۶۶	۳۱۱	۰۳	۷۳۵	۷	۶۵	۰۳۳
سراب	۶۶۴۱	۱۸	۷۶۶	۰۶۳	۳۵	۷۱۶	۸۶۲	۶۶۴۳	۸۱۳	۱۷۷۱	۰۳۵۳
شیراز	۳۵۸۱	۵	۳۰۸۲	۳۳۱۱	۳۸	۵۱۸	۵۷۳	۵۶۳۱	۳۳۶۳۳	۰۷	۷۷۸۱
عجبشیر	۸۱۴۳	۰	۰۷۸۳	۳۶۷	۱۷۱	۸۴۵	۷۱۳	۱۱۰۱۱	۶۶۷۷	۷۵۱	۷۴۵۶
کلبر	۶۵۲	۸۳	۱۶۸۱	۶۶۵۱	۶۵	۳۱۳۱	۳۰۱	۶۵۰۱	۶۱۱۳	۶۳۸	۱۱۶۱
مراغه	۱۰۳۳	۲۳	۰۷۳۳	۰۳۶۱	۳۵۱	۳۳۸۱	۱۰۵	۳۳۵۸	۳۳۷۱	۲۰۷	۶۵۶۸۱
مرند	۲۱۰۸	۳	۶۸۰۱	۰۸	۳۱۱	۰۸۲	۳۸۷	۶۳۴۳	۷۷۵۱	۳۳۶۵	۵۳۰۱۱
ملکان	۳۷۸۳	۷۳	۶۱۳	۶۳۱۱	۶۰۸	۷۳	۵۶۲	۶۱۶	۳۸	۷۰۱۱	۰۳۳۳
میانه	۲۳۰۱	۱۳	۶۰۶۲	۶۴۵۱	۶۱۳۱	۶۱۷۸	۱۶۵	۶۷۵	۱۶۴	۶۳۵۱	۳۴۳۵
ورزقان	۶۱۱	۳۸	۰۵۲	۳۵	۵	۳۷	۸۳	۰۵۳	۳۸۱	۶۱۵۱	۸۵۱
هریس	۷۲۳۱	۱	۸۶۸۱	۵۵۳	۰	۸۵	۸۶	۸۱۸۱	۰	۰	۶۱۸۱
هشترود	۰	۰	۰	۰	۰	۸۵	۸۶	۸۱۸۱	۰	۰	۶۱۸۱
جمع	۱۳۸۶	۱۶۳۱	۶۱۳۱۶	۰۸۵۰	۳۶۰۶	۷۳۰۲	۲۷۵۱۱	۶۸۰۲۸	۶۷۳۷	۱۶۳۸۱	۶۵۷۵۰۲
درصد	۲	۱	۵۳	۳	۴	۱۰	۶	۵۸	۳	۴۱	۰۰۱

منبع: نگارندگان

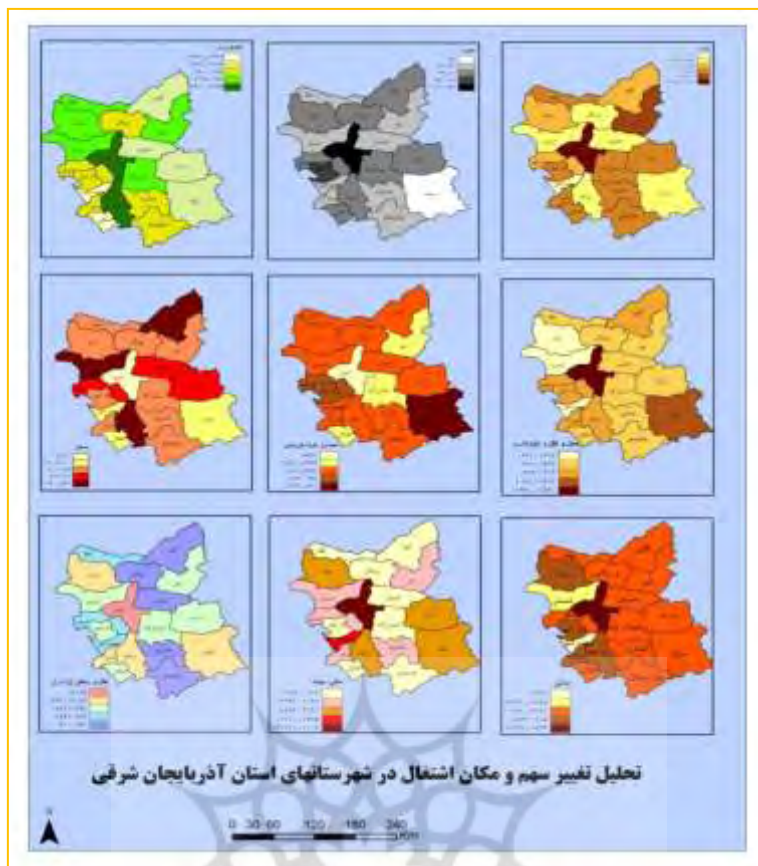
شکل (۳)، نمودار تغییر سهم مکان اشتغال را در استان آذربایجان شرقی نشان می‌دهد.

شکل - ۳: نمودار تغییر سهم مکان اشتغال در سطح استان آذربایجان شرقی منبع: نگارندگان

کل شاغلانی که در هر یک از شهرستان‌های استان طی ۵ سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ اضافه یا کم شده‌اند به قرار زیر است: ۲۶۴۶ نفر در شهرستان آذرشهر، ۴۳۲۸ نفر در اسکو، ۹۷۰۴ نفر در اهر، ۱۴۱۵ نفر در بستان‌آباد، ۳۴۳۵ نفر در بناب، ۱۵۹۲۶۵ نفر در تبریز، ۲۰۰۷ نفر در جلفا، منفی ۴۳۰ نفر در چارایماق (کم شده است)، ۴۵۴۰ نفر در سراب، منفی ۲۷۸۸ نفر در شبستر (کم شده است)، منفی ۶۵۳۸ نفر در عجب‌شیر (کم شده است)، ۱۶۱۱ نفر در کلیبر، ۱۳۹۵۶ نفر در مراغه، ۱۱۰۴۵ نفر در مرند، منفی ۳۶۴۰ نفر در ملکان (کم شده است)، ۵۴۳۴ نفر در میانه، منفی ۱۵۷ نفر در ورزقان (کم شده است)، منفی ۱۶۹۲ نفر در هریس (کم شده است) و ۱۷۱۶ نفر در هشترود.

بر اساس محاسبه‌های جدول (۶)، از شاغلان شهرستان‌های چارایماق، شبستر، عجب‌شیر، ملکان، ورزقان و هریس کاسته شده است و این شهرستان‌ها جمعیت شاغلان خود را از دست داده‌اند. بر اساس محاسبه‌ها، در شهرستان آذرشهر، ۲۲۷ نفر در بخش کشاورزی، ۳۵۸ نفر در بخش استخراج معدن، ۵۶۹ نفر در بخش عمده‌فروشی، ۱۰۰۰ نفر در بخش حمل‌ونقل و انبارداری، ۹۳۷ نفر در بخش خدمات دولتی و ۴۷۸ نفر در دیگر بخش‌ها (اظهاری نشده) جذب شده‌اند. طبق محاسبه‌ها در این شهرستان، بخش‌های صنعت، ساختمان، هتل و رستوران‌داری و فعالیت‌های مالی بیمه، بنگاه‌داری املاک و مستغلات به ترتیب ۳۱۴، ۱۷۶، ۳۲۰ و ۱۱۳ نفر از شاغلان خود را طی سال‌های مطالعه‌شده از دست داده‌اند.

شکل - ۴: تغییر سهم و مکان اشتغال در سطح شهرستان‌های استان منبع: نگارندگان

طی سال‌های مطالعه‌شده در شهرستان اسکو، ۵۳ نفر در بخش استخراج معدن، ۵۳۷ نفر در بخش ساختمان، ۳۶۶ نفر در عمده و خرده‌فروشی، ۱۳۵۰ نفر در حمل‌ونقل و انبارداری، ۲۱۴۲ نفر در فعالیت‌های مالی بیمه و بنگاه‌داری املاک و مستغلات و ۷۰۴ نفر در بخش خدمات دولتی جذب شده‌اند. شاید دلیل این امر، واقع‌شدن شهر جدید سهند و پروژه مسکن مهر در این شهرستان باشد که آثار آن‌ها در بخش ساختمان، حمل‌ونقل و انبارداری، فعالیت‌های مالی و ... به وضوح دیده می‌شوند. در این شهرستان، به ترتیب ۱۱۱، ۱۱۹۱ و ۲۵۰ نفر از جمعیت شاغل بخش‌های کشاورزی، صنعت و هتل و رستوران‌داری کم شده است.

در شهرستان اهر، به ترتیب ۹۸، ۲۵۸ و ۳۰۶ نفر از جمعیت شاغل بخش‌های ساختمان، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، هتل و رستوران‌داری کاسته شده است و سایر بخش‌ها پویا بوده‌اند و فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاه‌داری به همراه تولید صنعتی بیشترین میزان رشد را داشته‌اند و به ترتیب، ۳۱۳۶ و ۲۳۲۳ نفر در این بخش‌ها جذب شده‌اند.

در شهرستان بستان‌آباد، بخش‌های صنعت، عمده و خرده‌فروشی به همراه هتل و رستوران‌داری جمعیت شاغل خود را از دست داده‌اند. در این شهرستان، بخش‌های کشاورزی و فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاه‌داری پویاترین بخش‌ها هستند و به ترتیب ۹۸۱ و ۷۱۳ نفر شاغل را جذب کرده‌اند.

در شهرستان بناب، بخش‌های معدن، صنعت، ساختمان، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، هتل و رستوران‌داری جمعیت شاغلان خود را از دست داده‌اند. در این شهرستان، بخش‌های فعالیت‌های مالی، بیمه و خدمات دولتی پویاترین بوده‌اند و به ترتیب ۱۹۳۵ و ۱۲۱۲ نفر را جذب کرده‌اند.

در شهرستان تبریز، به ترتیب ۶۷۰۱، ۶۹۴۷ و ۶۰۵۴ نفر از جمعیت شاغلان بخش‌های ساختمان، عمده و خرده‌فروشی و هتل و رستوران‌داری کاسته شده است. پویاترین بخش در شهرستان تبریز، بخش صنعت بوده که ۱۱۵۳۸۵ نفر را جذب کرده است.

در شهرستان جلفا، پویاترین بخش‌ها به ترتیب کشاورزی و فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاه‌داری املاک و مستغلات بوده‌اند که به ترتیب ۹۹۸ و ۸۳۸ نفر جمعیت شاغل را جذب کرده‌اند. شاید دلیل این امر توسعه منطقه آزاد تجاری و صنعتی ارس در این منطقه باشد که سبب رشد زیاد فعالیت‌های بنگاه‌داری، مالی و بیمه شده است.

طبق محاسبه‌های جدول (۸-۱) در شهرستان چاراویماق بجز بخش عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی و بیمه‌ای، از جمعیت شاغلان سایر بخش‌ها کاسته شده است. از بخش صنعت ۷۰۴ نفر، بخش ساختمان ۱۲۹ نفر، بخش حمل‌ونقل و انبارداری ۱۱۳ نفر و بخش هتل و رستوران‌داری ۴۰ نفر کم شده است. در این شهرستان، فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی و بیمه‌ای و املاک و مستغلات ۵۳۸ نفر شاغل جذب کرده‌اند.

پویاترین بخش در شهرستان سراب، فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاه‌داری است که ۴۳۶۶ نفر را به خود مشغول کرده است. به ترتیب، ۱۴۹۶، ۶۹۸ و ۲۹۳ نفر از جمعیت شاغلان بخش‌های کشاورزی، تولید صنعتی و هتل و رستوران‌داری کم شده است.

کشاورزی، پویاترین بخش در شهرستان شبستر است که ۱۷۵۴ نفر را جذب کرده است. در این شهرستان، فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاه‌داری ۱۴۶۵ نفر و بخش ساختمان ۱۱۳۲ نفر از شاغلان را جذب کرده است. بخش صنعت، حمل‌ونقل، هتل و رستوران‌داری و خدمات دولتی رشد منفی داشته‌اند و به ترتیب، ۲۷۰۴، ۷۱۵، ۳۸۵ و ۳۲۹۲ نفر از جمعیت شاغل آنها کم شده است.

در شهرستان عجب‌شیر بجز بخش مربوط به فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاه‌داری املاک و مستغلات، سایر بخش‌ها رشد منفی داشته‌اند.

بخش‌های ساختمان، حمل‌ونقل، انبارداری و فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاه‌داری املاک و مستغلات جزو بخش‌های پویا و جاذب جمعیت شهرستان کلبر بوده‌اند و به ترتیب، ۱۵۶۶، ۱۴۱۳ و ۱۰۵۶ نفر را جذب کرده‌اند. به ترتیب ۶۵۹، ۱۷۶۲، ۱۰۴ و ۲۱۶ نفر از جمعیت شاغلان بخش‌های کشاورزی، صنعت، هتل و رستوران‌داری و خدمات دولتی کاسته شده است.

فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاه‌داری املاک و مستغلات پویاترین بخش در شهرستان مراغه هستند که ۷۵۳۴ نفر را به خود جذب کرده‌اند. کشاورزی در این شهرستان در مقام دوم قرار دارد و ۴۴۰۱ نفر را جذب کرده است. به ترتیب ۳۴۸۰ و ۵۰۲ نفر از جمعیت شاغلان بخش‌های صنعت و هتل و رستوران‌داری کم شده است.

پویاترین بخش در شهرستان مرند به فعالیت‌هایی مربوط بوده که نوع آن‌ها اظهار نشده و این بخش، ۵۶۲۳ نفر را جذب کرده است. فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاهداری املاک و مستغلات در شهرستان مرند جزو پویاترین بخش‌ها بوده‌اند و ۴۳۲۶ نفر را به خود مشغول کرده‌اند. بخش کشاورزی در این شهرستان، در مقام سوم بوده و ۲۰۱۲ نفر را جذب کرده است. به ترتیب ۱۰۷۹، ۲۱۰، ۱۱۳، ۲۷۰ و ۸۷۳ نفر از جمعیت شاغلان بخش‌های صنعت، ساختمان، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، حمل‌ونقل و انبارداری و هتل و رستوران‌داری کم شده است.

در شهرستان ملکان نیز فعالیت‌های اظهارنشده و فعالیت‌های مالی، بیمه و بنگاهداری املاک و مستغلات، بیشترین شاغلان را جذب کرده‌اند. در این شهرستان به ترتیب ۳۲۸۳، ۳۱۶، ۱۱۴۶، ۷۰۹، ۳۸ و ۲۹۵ نفر از جمعیت شاغلان بخش‌های کشاورزی، صنعت، ساختمان، عمده و خرده‌فروشی، حمل‌ونقل و انبارداری و هتل و رستوران‌داری کم شده است.

در شهرستان میانه نیز فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی، بیمه و بنگاهداری املاک و مستغلات پویاترین بخش بوده و ۵۸۶۸ نفر را جذب کرده است. بخش‌های حمل‌ونقل و انبارداری ۲۸۲۹ نفر و بخش عمده‌فروشی و خرده‌فروشی ۱۴۱۶ نفر را جذب کرده‌اند. به ترتیب ۱۰۴۲، ۴۱، ۲۶۰۹، ۱۵۳۹ و ۵۹۱ و ۳۹۲ نفر از جمعیت شاغل بخش‌های کشاورزی، صنعت، معدن، ساختمان، هتل و رستوران‌داری و خدمات دولتی کاسته شده است.

فعالیت‌های اظهارنشده، پویاترین بخش در شهرستان ورزقان بوده و ۱۵۱۶ نفر را جذب کرده است. به ترتیب ۲۲۵۰، ۳۵۳ و ۴۷ نفر از جمعیت شاغلان بخش‌های صنعت، ساختمان و هتل و رستوران‌داری کم شده است.

فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی، بیمه و بنگاهداری املاک و مستغلات، پویاترین بخش‌ها در شهرستان هریس هستند که ۱۰۶۳ نفر را جذب کرده‌اند. بخش حمل‌ونقل و انبارداری در مقام دوم و ۵۷۳ نفر را جذب کرده است. بخش ساختمان در این شهرستان، ۴۵۵ نفر را جذب کرده است. به ترتیب ۱۴۲۸، ۲۳۹۷، ۵۰ و ۱۲۶ نفر از جمعیت شاغلان بخش‌های کشاورزی، صنعت، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و هتل و رستوران‌داری کم شده است.

پویاترین بخش در شهرستان هشترود، فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی، بیمه و بنگاهداری املاک و مستغلات است که ۱۷۱۷ نفر را جذب کرده است. بخش حمل‌ونقل و انبارداری نیز ۹۷ نفر را جذب کرده است. سایر بخش‌ها راکد هستند و تنها از بخش هتل و رستوران‌داری، ۹۷ نفر کم شده است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در پاسخ به پرسش اول پژوهش باید گفت که طبق یافته‌های پژوهش، ۲۰۵۸۶۵ نفر به جمعیت شاغلان استان اضافه شده‌اند که به ترتیب بخش صنعت، فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی، بیمه و بنگاهداری املاک و مستغلات، فعالیت‌های اظهار نشده، حمل‌ونقل و انبارداری، خدمات دولتی، کشاورزی و معدن پویاترین بخش‌ها و دارای رشد مثبت بوده‌اند و به ترتیب ۴۵ درصد/۹۲۴۱۶ نفر؛ ۳۵ درصد/۷۲۰۷۶ نفر؛ ۱۳ درصد/۲۷۳۹۱ نفر؛ ۱۰ درصد/۲۰۷۴۸ نفر؛ ۴ درصد/۸۳۸۹ نفر؛ ۳ درصد/۶۳۶۱ نفر و ۱ درصد/۱۴۹۱ نفر از شاغلان را جذب کرده‌اند.

بر اساس یافته‌های پژوهش در پاسخ به پرسش دوم باید گفت که در سطح استان، بخش صنعت فقط در شهرستان‌های اهر و تبریز تغییرات و رشد مثبت داشته و از جمعیت شاغلان سایر شهرستان‌ها در این بخش کاسته شده است. در سطح استان، فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی، بیمه و بنگاهداری املاک و مستغلات در شهرستان‌های اسکو، اهر، بناب، چاراویماق، سراب، عجب‌شیر، مراغه، میانه، هریس و هشترود پویاترین بخش است و این بخش در سطح استان در مقام دوم قرار دارد. همان‌طور که آمار نشان می‌دهد، ۲۷۳۹۱ نفر از شاغلان در فعالیت‌های اظهارنشده مشغول شده‌اند و این، شاید شیوع و گسترش فعالیت‌های مربوط به اقتصاد غیررسمی در سطح استان را نشان دهد. بخش حمل و نقل و انبارداری نیز جزو بخش‌های پویا در سطح استان هستند و ۲۰۷۴۸ نفر را به خود جذب کرده‌اند. این بخش در شهرستان‌های شبستر، عجب‌شیر، مرند و ملکان رشد منفی داشته و در سایر شهرستان‌ها، رشد جمعیت شاغلان مثبت بوده است. بخش مربوط به خدمات دولتی در سطح استان، ۸۳۸۹ نفر را جذب کرده و شهرستان‌های سراب، شبستر، عجب‌شیر، کلیبر، میانه و هریس در این بخش رشد منفی داشته‌اند و از جمعیت شاغلان آنها کاسته شده است. کشاورزی نیز در سطح استان ۶۳۶۱ نفر را جذب کرده است، گرچه رشد بخش کشاورزی در شهرستان‌های اسکو، چاراویماق، سراب، عجب‌شیر، کلیبر، ملکان، میانه و هریس منفی بوده است و شاغلان این بخش ترجیح داده‌اند در سایر بخش‌ها مشغول شوند. فعالیت‌های مربوط به استخراج معدن در سطح استان، ۱۴۹۱ نفر را از سایر بخش‌ها جذب کرده‌اند و این فعالیت در شهرستان‌های بناب، عجب‌شیر، میانه و هریس رشد و تغییرات منفی داشته است.

در سطح استان بخش‌های مربوط به هتل و رستوران‌داری، عمده و خرده‌فروشی و فعالیت‌های تعمیرگاهی و بخش ساختمان رشد و تغییرات منفی داشته‌اند به‌طوری که از شاغلان بخش‌های هتل و رستوران‌داری منفی ۶ درصد/۱۱۵۸۲ نفر؛ عمده و خرده‌فروشی منفی ۳ درصد/۶۰۶۴ نفر و بخش ساختمان منفی ۳ درصد/۵۳۷۰ نفر کاسته شده است.

بر اساس یافته‌های پژوهش در پاسخ پرسش سوم باید گفت که در سطح شهرستان‌های استان، بخش صنعت (بجز شهرستان‌های تبریز و اهر)، هتل و رستوران‌داری، عمده و خرده‌فروشی و ساختمان در رکود هستند و فعالان این بخش‌ها ترجیح می‌دهند در سایر بخش‌ها مانند فعالیت‌های مربوط به خدمات مالی، بیمه و بنگاهداری املاک و مستغلات و حمل و نقل و انبارداری و سایر فعالیت‌های اظهارنشده جذب شوند.

در سطح استان، شهرستان‌های چاراویماق، شبستر، عجب‌شیر، ملکان، ورزقان و هریس موازنه منفی داشته‌اند و به‌ترتیب ۴۳۰، ۲۷۸۸، ۶۵۳۸، ۳۶۴۰، ۱۵۲ و ۱۶۹۲ نفر از جمعیت شاغلان آنها کاسته شده است. در بین شهرستان‌های استان، به‌ترتیب تبریز با ۱۵۹۲۶۵ نفر، مراغه با ۱۳۹۵۶ نفر، مرند با ۱۱۰۴۵ نفر و اهر با ۹۷۰۴ نفر به‌ترتیب بیشترین شاغلان را در سطح استان جذب کرده‌اند. بررسی یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بخش مربوط به فعالیت‌های مالی، بیمه بنگاهداری املاک و مستغلات تقریباً ۳۵ درصد شاغلان را جذب کرده است که اهمیت این بخش را نشان می‌دهد. همچنین شهرستان تبریز، جمعیت زیادی از شاغلان را در مقایسه با سایر شهرستان‌های استان جذب کرده است. طی دوره مطالعه‌شده، بخش صنعت در سطح شهرستان‌های استان بجز شهرستان‌های تبریز و اهر

با رکورد مواجه بوده است و جمعیت شاغل در این بخش ترجیح داده‌اند در بخش‌های دیگر به فعالیت مشغول شوند؛ طبق یافته‌های پژوهش در سطح شهرستان‌های استان، ۲۲۹۶۸ نفر از شاغلان بخش صنعت خارج و به سایر فعالیت‌های اقتصادی مشغول شده‌اند. یافته‌های پژوهش حاضر مطابق و همسو با یافته‌های پیشینه پژوهش هستند و قابلیت روش تغییر سهم و مکان را در بررسی مزیت نسبی بخش‌های مختلف اقتصادی و تغییرات اشتغال در یک دوره زمانی نشان می‌دهد.

منابع

- ۱- حاتمی‌نژاد، حسین، حسینی، سیده‌ادی (۱۳۹۲)، تحلیل و پیش‌بینی اشتغال در شهر سبزوار رهیافت تغییر سهم، اقتصاد پایه و نسبت مکانی، جغرافیا، انجمن جغرافیای ایران، دوره جدید، سال ۱۱، شماره ۳۶، صص ۱۲۱-۹۹.
- ۲- حاجی‌نژاد، علی، قادری، جعفر، خاتمی، سیده‌سمیه، یونسی، غلامرضا (۱۳۹۳)، بررسی وضعیت شناسایی مزیت نسبی و تدوین برنامه‌های استراتژیک توسعه اشتغال با استفاده از مدل‌های تغییر سهم، ضریب مکانی و سوات (SWOT)، مطالعه موردی: شهرستان بیرجند، مجلس و راهبرد، سال ۲۱، شماره ۷۹، صص ۳۵-۵.
- ۳- رفیعی، مینو (۱۳۷۱)، مجموعه مباحث و روش‌های شهرسازی، اقتصاد، چاپ ۲، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
- ۴- سرور، هوشنگ (۱۳۸۷)، جهانی‌شدن اقتصاد و توسعه پایدار مناطق کلان‌شهری، مطالعه موردی: مجموعه شهری تهران، رساله دکتری، استاد راهنما: دکتر مهدی طاهرخانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۵- عسگری، علی، اقتصاد شهری پویا، مدیریت شهری کارا، ماهنامه شهرداری‌ها، سال ۵، شماره ۵۳، صص ۲۱-۱۸.
- ۶- فرهودی، رحمت‌الله، محمدی، اکبر (۱۳۸۵)، تحلیل و پیش‌بینی وضعیت اشتغال در شهر سنندج با استفاده از مدل تغییر سهم ضریب مکانی و ضریب جینی، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۵، صص ۲۰۲-۱۸۹.
- ۷- فرید، بداله (۱۳۶۸)، جغرافیا و شهرشناسی، چاپ ۵، انتشارات دانشگاه تبریز، تبریز.
- ۸- فیلد، برایان؛ مک گرگور، برایان (۱۳۷۶)، فنون پیش‌بینی در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، ترجمه فاطمه تقی‌زاده، چاپ اول، انتشارات سازمان برنامه و بودجه.
- ۹- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰)، سالنامه آماری کل کشور، فصل سوم نیروی انسانی، <http://www.amar.org.ir>
- ۱۰- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، سالنامه آماری استان آذربایجان شرقی، فصل سوم نیروی انسانی. <http://www.amar.org.ir>
- ۱۱- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، سالنامه آماری کل کشور، فصل سوم نیروی انسانی. <http://www.amar.org.ir>
- ۱۲- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰)، سالنامه آماری استان آذربایجان شرقی، فصل سوم نیروی انسانی. <http://www.amar.org.ir>

۱۳- مصری‌نژاد، شیرین.، ترکی، لیل (۱۳۸۲)، تجزیه و تحلیل ساختار اشتغال در بخش‌های عمده اقتصادی مناطق شهری ایران طی دوره (۱۳۷۲-۱۳۸۳)، رهیافت تغییر سهم **Shift-Share Method** و شاخص **Location Quation** پژوهش‌نامه علوم انسانی و اجتماعی، سال ۴، شماره ۱۵، صص ۱۰۹-۱۲۸.

- 14- Bontje, M., Musterd, S. (2009), **Creative Industries: Creative Class and Competitiveness: Exper Opinions Critically Appraised**, Geoforum, 40, pp. 843-852.
- 15- Jiang, Y., Shen, (2013). **Weighting Methods for Measuring Urban Competitiveness**, *Habitat International*, 38, pp 167-174.
- 16- Knudsen, D. (2000), **Shift-Share Analysis: Further examination of models for description of economic change**, *Socio-Economic Planning Sciences*, Vol. 34, pp. 177-198.
- 17- Zhu, H., Qian, J., Gao, Y. (2011), **Globalization and the Production of City Image in Guangzhou's Metro Station Advertisements**, *Cities*, 28, pp. 221-229.
- 18- Otsuka, A. (2016), **Regional energy demand in Japan: dynamic shift-share analysis**, *Sustainability and Society*, Vol. 6, pp. 2-10.
- 19- Fernández, M. M., Menéndez. A. J. L. (2006), **Spatial shift-share analysis versus spatial filtering. An application to the Spanish employment**, 46 congress of the European Regional Science Association, Volos. Greece, pp.1-21.
- 20- Evans, G. K. (2008), **Spatial Shift-Share Analysis of the Leisure and Hospitality Sector on the Gulf Coast following Hurricane Katrina**, Southern Agricultural Economics Association Annual Conference DRAFT, pp. 2-15.

